

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 1 maj 1930 kl. 10 f. m.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion angående avtal om löne- och arbetsvillkor för den civila personalen vid truppförbandens intendenturverkstäder.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 364, har herr *Andersson* i Stockholm hemställt, att riksdagen må besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utfärdande av sådana föreskrifter, att avtal om löne- och arbetsvillkor för den civila personalen vid truppförbandens intendenturverkstäder komma att slutas enhetligt för samtliga truppförband.

Motionen.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har av utskottet införskaffats yttrande från *arméförvaltningens intendentsdepartement*, vilket i sin tur infortrat yttranden från *samtliga arméfördelningschefer, chefen för östra brigaden, militärbefälhavarna för övre Norrland och på Gotland samt kommandanten i Bodens fästning*. Till de yttranden, som avgivits av cheferna för södra, västra och östra arméfördelningarna, hava fogats yttranden från *vederbörande truppförbandschefer*.

Yttranden.

Utskottet har därefter inhämtat yttrande av *socialstyrelsen* över motionen och de av de militära myndigheterna i ärendet avgivna yttrandena.

Arméförvaltningens intendentsdepartements och socialstyrelsens yttranden jämte ett av nämnda styrelse den 20 september 1921 avgivet underdånigt utlåtande i ämnet hava såsom bilagor fogats till detta utlåtande.

Till komplettering av den i departementets yttrande lämnade redogörelsen rörande innehållet i de avgivna yttrandena må nämnas följande. Av de 26 truppförbandschefer, som yttrat sig i ärendet, hava 11 avstyrkt det i motionen framlagda förslaget. 5 av dessa hava ej lämnat någon närmare motivering för

sitt avstyrkande och 4 hava avstyrkt motionen bl. a. av den anledningen, att de, såvitt av yttrandena framgår, fattat motionen så, att samma lön skulle fastställas för samtliga orter i riket. 8 truppförbandschefer hava direkt tillstyrkt eller ställt sig ej avvisande gentemot motionen. Övriga 7 hava icke uttalat sig i frågan.

Avstyrkande yttranden hava vidare avgivits av cheferna för södra, västra och norra arméfördelningarna samt av militärbefälhavaren på Gotland. Chefen för östra brigaden har för sin del avstyrkt upprättandet av ortsavtal och förordat upprättandet av en dyrortsdifferentierad riksprislista avsedd att ligga till grund för de avtal truppförbandscheferna äga avsluta med sina civila arbetare på ifrågavarande område. Chefen för östra arméfördelningen, militärbefälhavaren för övre Norrland samt kommandanten i Bodens fästning hava ej uttalat sig i frågan.

Utskottet.

Av arméförvaltningens intendentsdepartementets yttrande framgår, att departementet på i huvudsak de skäl, som i avstyrkande riktning anförts av vissa av de hörda militära myndigheterna, på det kraftigaste avstyrker utfärdandet av föreskrifter därom, att avtal rörande löne- och arbetsvillkor för intendenturverkstädernas samtliga arbetare av skilda yrkesgrupper skola träffas enhetligt för hela riket mellan å ena sidan departementet och å andra sidan försvarsvärkens civila personals förbund eller annan arbetarsammanslutning.

Socialstyrelsen åter hävdar nu liksom vid ett tidigare tillfälle den uppfattningen, att en gemensam lönesättning, som lämpligen borde omfatta samtliga truppförband, ej blott vore möjlig utan även ägnad att medföra vissa fördelar i ekonomiskt och socialt avseende. Tillika framhåller styrelsen, att i vissa av styrelsen sedermera verkställda utredningar påvisats den betydande olikformighet, som gjort sig gällande vid lönesättningen för försvarsväsendets civila arbetare, ej minst inom här ifrågavarande grupper.

För sin del ansluter sig utskottet till den uppfattning, som kommit till uttryck i socialstyrelsens i ärendet avgivna utlåtande. De av socialstyrelsen omnämnda utredningarna¹ giva vid handen, att åtgärder i motionens syfte kunna anses vara av behovet påkallade. Och enligt utskottets mening behöva dylika åtgärder ej — såsom i flera av de avgivna yttrandena befarats — innebära någon allmän höjning av lönenivån på ifrågavarande arbetsområde, i all synnerhet som av de nämnda utredningarna framgår, att den genomsnittliga lönenivån för försvarsväsendets civila arbetare icke är lägre än på andra jämförda arbetsområden.

Hur den föreliggande frågan lämpligast bör lösas, torde emellertid kunna avgöras först efter en mera allsidig och ingående utredning, än det varit möjligt för utskottet att verkställa, varför utskottet funnit sig böra begränsa det i motionen framställda yrkandet till att avse endast en utredning i ämnet.

¹ »Löneförhållandena för försvarsväsendets civila arbetare och med dessa jämförliga arbetargrupper i enskild tjänst» utgiven år 1927 i serien »Sveriges officiella statistik».

Utskottet får alltså hemställa,

att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda frågan om för samtliga truppförband enhetliga avtal om löne- och arbetsvillkor för den civila personalen vid truppförbandens intendenturverkstäder samt därefter vidtaga de åtgärder, som därav må föranledas.

Stockholm den 29 april 1930.

På utskottets vägnar:

O. E. SANDBERG.

Närvarande: herrar *Lindberg**, *Sandberg*, *Wachtmeister*, *Andersson** i Lökbo och *Nordkvist*, fru *Nordgren* samt herrar *Svensson* i Högsjöhult, *Waldem**, *Olsson* i Österbo och *Vougt*.

---

* Ej närvarande vid justeringen.

Bilaga 1.

Kungl. Arméförvaltningens
Intendents departement

Till Riksdagens andra kammarens fjärde tillfälliga utskott.

Sedan Kungl. Maj:t på framställning av utskottet anbefallt Kungl. Arméförvaltningen att till utskottet avgiva yttrande över en inom andra kammaren av E. Andersson i Stockholm väckt motion, nr 364, angående sättet för slutande av avtal rörande löne- och arbetsvillkor för den civila personalen vid truppförbandens intendenturverkstäder, får Kungl. Arméförvaltningens intendentsdepartement, efter att i ärendet hava infordrat yttranden från samtliga arméfördelningschefer, chefen för Östra brigaden, militärbefälhavarna för Övre Norrland och på Gotland samt kommandanten i Bodens fästning, anföra följande.

Genom särskilda nådiga beslut har Kungl. Maj:t dels den 25 september 1920 uppdragit åt Kungl. Arméförvaltningen att tillse, att de vid lantförsvaret anställda arbetare, som vore organiserade, bereddes tillfälle att i arbetarna berörande frågor genom sin organisation framföra sina önskemål och genom ombud för organisationen förhandla med vederbörande myndighet rörande dylika framställningar, dels ock den 13 oktober 1922 uppdragit åt ämbetsverket att, där efter verkställda undersökningar så befunnos ändamålsenligt, medverka till åvägabringandet av för flera truppförband gemensamma förhandlingar i arbetarfrågor mellan representanter för truppförbanden och arbetarnas organisationer. Intendentsdepartementet har alltid låtit sig angeläget vara att i de fall, där förhandlingar ifrågasatts, söka befrämja det syfte, som med ifrågasvarande nådiga beslut avsetts. Redan tidigare har departementet, då enligt departementets mening arbetslöner och ackordspriser vid truppförband å en och samma förläggningssort borde utgå efter så vitt möjligt enhetliga grunder, i skrivelser den 8 april 1919 anmodat samtliga arméfördelningschefer, kommandanten i Boden och militärbefälhavaren på Gotland att vidtaga åtgärder för vinnande av nämnda syfte.

I åtskilliga viktiga avseenden har Kungl. Maj:t för samtliga arbetare vid lantförsvaret, således även för de i motionen avsedda, utfärdat allmänna bestämmelser, vilka merendels bruka inflyta i avtal mellan arbetare och arbetsgivare. Sålunda har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 12 november 1918 utfärdat bestämmelser rörande arbetstidens begränsning. Vidare har Kungl. Maj:t genom nådiga brev den 24 juli 1919 och den 15 september 1922 meddelat föreskrifter angående semester samt åtnjutande av förmåner under sjukdom m. m. åt vid lantförsvaret anställda arbetare.

Med myndighet, som avses i ovannämnda nådiga brev den 25 september 1920, måste, såvitt det gäller förhandlingar med den civila personalen vid truppförbandens intendenturverkstäder, förstås truppförbandscheferna. Detta har sin grund i de principer, enligt vilka förvaltningen av intendenturmaterielen vid truppförbanden är ordnad. Här gäller nämligen den s. k. *självhushållningsprincipen*, som åtminstone vad beträffar munderingsmaterielen sedan lång tid tillbaka varit tillämpad vid armén. Enligt denna princip tillkommer det veder-

börande truppförbands förvaltning att själv draga försorg om materielens vidmakthållande med rätt för densamma att för sådant ändamål disponera visst årsanslag, bestämt enligt medelberäkning av den normala åtgången. Enligt det år 1907 utfärdade reglementet för anskaffning, underhåll och vård av intendenturmaterielen vid arméns truppförband är truppförbandschefen ansvarig för den ändamålsenliga användningen av de för anskaffning och underhåll av intendenturmaterielen anvisade årsanslagen och det tillkommer honom bland annat att fastställa instruktion för truppförbandets intendenturverkstäder och låta anställa behöflig civil personal vid desamma. Denna rättighet måste anses innefatta jämväl befogenhet för truppförbandschefen att bestämma personalens arbets- och lönevillkor. Såsom förhållandena nu äro ordnade, kan således avtal i dessa avseenden icke komma till stånd utan truppförbandschefens medverkan eller tillstånd. Då truppförbandschefen jämlikt nådiga förordningen angående förvaltningens vid armén allmänna ändamål och organisation den 11 oktober 1907 gemensamt med regementsintendenten bär ansvaret för förvaltningsärendena rörande intendenturmaterielen och särskilt för att anvisade årsanslag ej bliva överskridna, ligger det i sakens natur, att han ensam äger och bör äga bestämmanderätt i fråga om löne- och arbetsvillkoren för arbetarna vid truppförbandets intendenturverkstäder.

Nästan samtliga i ärendet hörda myndigheter hava också, på de skäl, som här ovan anförts, avstyrkt det i motionen framställda förslaget om utfärdande av föreskrifter, att avtal om löne- och arbetsvillkoren för den civila personalen vid intendenturverkstäderna vid samtliga arméns truppförband skulle enhetligt slutas. Flera av dem hava framhållit, att, därest truppförbandschefernas befogenhet att själva bestämma arbetslönerna för den civila personalen vid intendenturverkstäderna skulle komma att kringskäras, det ansvar för anslagens förvaltning, som nu författningsenligt ålåge dem, icke längre kunde av dem utkrävas. Därest Kungl. Maj:t skulle utfärda de i motionen ifrågasatta föreskrifter, skulle därav följa, att förhandlingarna om arbets- och löneavtal för här ifrågavarande personal skulle komma att föras mellan den centrala förvaltningsmyndigheten, i detta fall Kungl. Arméförvaltningens intendentsdepartement, och Försvarsverkens civila personals förbund. Till avlönande av personalen måste då ställas särskilda, till siffran ej bestämda anslag, förvaltade av departementet. Härmed bleve också självhushållningsprincipen med den sporre till sparsamhet med statens medel, som vore förbunden med densamma, uppgiven. Under alla förhållanden syntes det vara lättare för den lokala förvaltningsmyndigheten, som kände alla på frågan inverkan omständigheter, än för den centrala förvaltningsmyndigheten att avgöra dessa frågor. Det vore för övrigt icke alltid sagt, att två eller flera till synes likvärdiga arbeten borde betinga samma avlöning. Härvid spelade åtskilliga omständigheter in, såsom de olika förlägningsorternas skiljaktighet i dyrortsavseende — enligt avtal för skradderiarbetare i privatindustrien lära sex olika tariffer för lönesatserna, beroende på olikhet i levnadskostnaderna, vara upprättade — olika tillgång och efterfrågan på arbete, olika yrkesskicklighet och därav betingad olikhet i arbetskapacitet, större eller mindre användning av maskinella anordningar, mun-deringspersedlarnas olika beskaffenhet (om de vore avsedda för beridet eller oberidet truppförband m. m. dyl.), arbetenas hänförande till större eller mindre reparationer, varom olika meningar gjorde sig gällande å skilda håll, samt arbetarnas ålder och tiden för deras arbetsanställning. Genomförandet av enhetlighet i avtalen rörande arbets- och lönevillkoren skulle givetvis medföra en allmän höjning av lönerna och giva upphov till ständiga arbetskonflikter. Syftet med motionen syntes icke förnämligast vara att genomföra en ny organisa-

tion, utan fastmera att åstadkomma en löneförhöjning. En följd av en allmän löneförhöjning bleve, att vederbörande förvaltningsmyndighet, för att kunna hålla sig inom ramen för anvisade medel, bleve nödsakad att avskeda en del av arbetarna och att i större utstäckning än förut anlita fångvården för utförande av arbeten, ett resultat, som sannolikt ej varit i motionen åsyftat.

Den i ärendet förebragta utredningen giver vidare vid handen, att verkmästarne och de arbetsledande förmännen, vilka deltaga i arbetet å intendenturverkstäderna och i regel äro anställda medelst personliga kontrakt, i allmänhet icke äro anslutna till Försvarsverkens civila personals förbund och att av den egentliga arbetarpersonalen icke på långt när alla äro anslutna till detsamma. Vid några truppförband tillhör ingen av arbetarna och vid en del andra endast ett ringa fåtal förbundet. Vid sådant förhållande synes det i högsta grad olämpligt att påtvinga denna till förbundet ej anslutna personal arbets- och lönevillkor, till vilkas fastställande den ej fått tillfälle att medverka.

Av utredningen framgår vidare, att arbets- och lönevillkoren för de egentliga arbetarna vid truppförbandens intendenturverkstäder äro reglerade antingen genom kollektivavtal, avslutade mellan truppförbandschefen och arbetarna eller ombud för deras organisation, eller ock genom personliga kontrakt; att kollektivavtalen, där sådana förekomma, mången gång tillkommit mot arbetarnas egen vilja; samt att arbetarna på en del håll uttalat önskemål, att någon ändring ej måtte ske i fråga om sättet för bestämmande av deras arbets- och lönevillkor.

Å de platser, där flera än ett truppförband äro förlagda, hava i enlighet med departementets här ovan meddelade föreskrifter i allmänhet vid truppförbanden träffats likartade arbets- och löneavtal. I Boden äro samtliga arbetare vid Kungl. Bodens artilleriregemente och Kungl. Bodens ingenjörkår anställda i enlighet med ett år 1928 upprättat kollektivavtal, dock med undantag för en arbetare vid sistnämnda truppförband, med vilken personligt avtal träffats. Vid de förhandlingar, som föregått upprättandet av nämnda kollektivavtal, hade ock vederbörande från Kungl. Norrbottens regemente deltagit, men på grund av vissa meningsskiljaktigheter beträffande arbetsvillkoren hade någon överenskommelse mellan parterna ej uppnåtts. Det oaktat tillämpas vid detta regemente samma prislistor, som enligt kollektivavtalet tillämpas vid de övriga truppförbanden med undantag allenast beträffande timavlönning till icke yrkeskunnig manlig arbetare. Beträffande de i motionen omförmälda förhandlingarna rörande arbets- och löneavtal för arbetarna vid truppförbandens intendenturverkstäder inom västra arméfördelningen må framhållas, att dessa straddade dels på grund av arbetarnas alltför överdrivna löneanspråk, dels ock på truppförbandschefernas fordran att själva få träffa avtal angående avlöningsförmånerna.

Nästan samtliga i ärendet hörda myndigheter hava emellertid förklarat, att något hinder icke syntes möta mot fastställande av samma lön för arbetare, som utförde lika kvalificerat arbete vid olika truppförband å samma ort. Såsom av den föregående redogörelsen framgår, synas i allmänhet enhetliga bestämmelser rörande lönesatserna vara å sådana orter införda genom överenskommelse truppförbandscheferna emellan. Detta torde emellertid kunna ske allenast under förutsättning, att arbetsförhållandena vid de olika truppförbanden äro likartade. I de undantagsfall, där en sådan reglering av lönerna icke kommit till stånd, torde det tillkomma vederbörande fördelningsintendent eller likställd myndighet att enligt § 2 mom. 2 b) i ovan omförmälda intendenturmaterielreglemente hemställa om åtgärders vidtagande för rättande av detta missförhållande.

Motionären har anført, att i en utredning, som verkstälts av Kungl. Socialstyrelsen, meddelats, att lönerna vore så varierande, att den ena arbetaren kunde hava ända till dubbelt så mycket betalt som en annan för samma arbete. Den utredning, som härmed åsyftas, torde vara den av Kungl. Socialstyrelsen år 1927 avgivna utredningen rörande avlöningsförhållandena för försvarsväsendets civila arbetare och med dessa jämförliga arbetargrupper i enskild tjänst. Det åsyftade meddelandet, som avser samtliga manliga arbetare vid försvarsväsendet, återfinnes å sid. 68 och lyder: »Inom samma dyrortsgrupp kan det finnas arbetare, som förtjäna ända till fyra gånger så mycket som andra, och vid samma företag är det ej alltför ovanligt, att en man i avlöning uppbär dubbelt så mycket som en annan.» Lösryckt ur det sammanhang, vari detta citat förekommer, blir det av motionären anförda meddelandet missvisande för den utredning, som här åsyftas. Citatet är för övrigt ej korrekt återgivet, då Kungl. Socialstyrelsens yttrande ingalunda, såsom i motionen säges, avser avlöning för *samma* arbete. Det kan emellertid icke förnekas, att lönenivån för arbetarna vid intendenturverkstäderna företer betydande variationer icke blott mellan olika ortsgrupper utan även vid företag inom samma ort eller ortsgrupp. Detta sammanhänger till stor del med de olika system, enligt vilka avlöningen vid truppförbanden utgår, det vill säga om arbetarna erhålla tim- eller dagspenning, eller om arbetet utföres på ackord, och kan till viss del förklaras därav, att vid intendenturverkstäderna i betydligt högre grad, än vad fallet är inom den enskilda industrien, sysselsättas arbetare med hög levnadsålder.

Beträffande det av motionären återgivna yttrandet av statsutskottets vice ordförande vid 1929 års riksdag fälldes detsamma vid behandling av en helt annan fråga än den nu förevarande, nämligen vid behandling av frågan om utsträckt semester för arbetarna vid försvarsväsendet. Hade yttrandet avseende allenast på en ändring av gällande bestämmelser rörande semester, vilka tillkommit genom beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen, hade förhandlingar med den centrala förvaltningsmyndigheten givetvis varit på sin plats. Hade yttrandet en större räckvidd och avsåges med detsamma jämväl förhandlingar rörande avtal i fråga om arbets- och lönevillkoren för den civila personalen vid truppförbandens intendenturverkstäder, torde uttalandet få anses hava berott på en missuppfattning av de förhållanden, enligt vilka förvaltningen av arméns intendenturmateriel är ordnad.

I slutet av motionen anför motionären, att, om en truppförbandschef skall iakttaga sparsamhet med munderingsanslaget, detta ej bör ske i form av underbetalning av de vid truppförbandet anställda arbetarna. Motionären har ej anført något exempel på underbetalning. I stället torde det förhålla sig så, att arbetarna vid intendenturverkstäderna åtminstone i allmänhet äro särdeles väl avlönade. I Kungl. Socialstyrelsens här ovan omförmälda utredning anföres, att lönenivån för försvarsväsendets arbetarpersonal i stort sett låge fullt ut på samma höjd som inom den enskilda industrien, vartill för nämnda arbetare komme sådana förmåner, som plägade åtfölja tjänstemannaställning, såsom semester, sjukvård och sjukavlöning samt, i viss utsträckning, även pension.

Av det sålunda anförda torde enligt departementets åsikt framgå, att alla skäl tala för bibehållande av den anordning, som hittills tillämpats i fråga om avslutande av avtal rörande löne- och arbetsvillkor för den civila personalen vid truppförbandens intendenturverkstäder, då denna anordning dels står i överensstämmelse med de principer, enligt vilka förvaltningen av intendenturmaterielen vid armén är ordnad, och dels leder till den största möjliga spar-

samhet utan åsidosättande av arbetarnes berättigade intressen. Någon olägenhet med denna anordning har hittills ej visat sig.

Intendentsdepartementet kommer emellertid att framdeles såsom hittills hava sin uppmärksamhet riktad på, att arbetslönerna till arbetare, som utföra lika kvalificerat arbete å samma ort, komma att utgå efter såvitt möjligt enhetliga grunder.

Därest och i den mån det skulle visa sig praktiskt och i övrigt ändamålsenligt, vill departementet också medverka till, att en dylik likartad löneroglering må komma till stånd icke allenast för arbetare inom samma garnisonsort utan även för arbetare vid truppförband, tillhörande samma arméfördelning, eller förlagda inom samma eller angränsande län eller inom andra lämpligen begränsade områden.

Däremot måste departementet på det kraftigaste avstyrka utfärdandet av föreskrift därom, att avtal rörande löne- och arbetsvillkor för intendenturverkstädernas samtliga arbetare av skilda yrkesgrupper skola träffas enhetligt för hela riket mellan å ena sidan departementet och å andra sidan Försvarsverkens civila personals förbund eller annan arbetarsammanslutning.

De i ärendet infordrade yttrandena varda härjämte till utskottet överlämnade under anhållan, att desamma framdeles måtte till departementet återställas.
Stockholm den 28 februari 1930.

AXEL HULTKRANTZ.

AXEL EKMAN.

/ W. Odeman.

Bilaga 2.

Till Riksdagens andra kammares fjärde tillfälliga utskott.

På framställning av riksdagens andra kammares fjärde tillfälliga utskott har Kungl. Maj:t den 21 mars 1930 anbefallt socialstyrelsen att till utskottet avgiva yttrande över en inom andra kammaren av herr E. Andersson i Stockholm väckt motion, nr 364, angående avtal om löne- och arbetsvillkor för den civila personalen vid truppförbandens intendenturverkstäder. Över motionen har den 28 februari 1930 avgivits yttrande av arméförvaltningens intendantsdepartement, efter det att departementet i ärendet infordrat yttranden från vederbörande myndigheter, vilka samtliga yttranden jämte en icke undertecknad P. M., berörande intendantsdepartementets nyssnämnda yttrande, varit bifogad remissen.

Med återställande av berörda handlingar får styrelsen anföra följande.

Den föreliggande motionen påkallar statsmakternas medverkan till att avtal om löne- och arbetsvillkor för den civila personalen vid truppförbandens intendenturverkstäder komma att slutas enhetligt för samtliga truppförband. Av den anförda motiveringen framgår, att yrkandet i första hand är föranlett av lönesättningen vid de olika verkstäderna. Motionären synes främst åsyfta

att finna utvägar för genomförandet av enhetliga avlöningsprinciper vid samtliga hithörande verkstäder.

Styrelsen har vid ett tidigare tillfälle haft anledning ingå på frågan om enhetliga lönebestämmelser för de särskilda truppförbandens verkstäder. På grund av framställning till Kungl. Maj:t av försvarsverkens civila personals förbund den 29 januari 1921 om vidtagande av åtgärder till möjliggörande av gemensamma löneförhandlingar beträffande intendenturverkstäderna vid de olika truppförbanden inom varje särskild arméfördelning avgav styrelsen den 20 september 1921 underdånigt utlåtande i ämnet. Styrelsen hävdade den uppfattningen, att en gemensam lönesättning, som lämpligen borde omfatta samtliga truppförband, ej blott vore möjlig utan även ägnad att medföra vissa fördelar i ekonomiskt och socialt avseende. Då denna styrelsens principiella ståndpunkt i frågan utförligt motiverades i berörda utlåtande, torde en närmare utveckling härav nu icke vara påkallad. Styrelsen vill härutinnan hänvisa till nämnda utlåtande, som i avskrift bifogas. Framhållas må tillika, att i vissa av styrelsen sedermera verkställda utredningar påvisats den betydande olikformighet, som gjort sig gällande vid lönesättningen för försvarsväsendets civila arbetare, ej minst inom här ifrågavarande grupper.

Förverkligandet av en gemensam lönesättning på ifrågavarande område innebär uppenbarligen icke i och för sig, att lönerna för de där anställda arbetarna skola vara ensartade. Förutom till dyrortsförhållanden lärer vid en sådan lönesättning hänsyn få tagas till omständigheter av olika slag, vilka kunna föranleda jämkningar och undantag i detaljer. Inom den privata företagsamheten, där man i stor utsträckning praktiserat sig fram till enhetliga lönenormer för hela industrigrenar (riksavtal), plägar inom ramen av generella regler beredas utrymme för ganska långt gående lönedifferentieringar. I föreliggande yttranden av de militära myndigheterna ha jämväl påpekats en hel del speciella förhållanden, som kunna påverka lönebestämningen å olika orter och för särskilda arbetarkategorier. Därest dylika förhållanden vinna beaktande i vederbörlig mån, synes principen om gemensam lönesättning knappast kunna röna någon befogad gensaga.

Av intendentsdepartementet har framhållits, att om de i motionen ifrågasatta föreskrifterna utfärdades, den vid armén sedan länge tillämpade s. k. självhushållningsprincipen måste uppgivas, i det att den centrala förvaltningsmyndigheten finge inträda såsom avtalsslutande part i stället för vederbörande truppförbandschefer. Det finnes onekligen fog för ett sådant antagande, då ordalagen i motionens slutkläm ge vid handen, att man åsyftar slutandet av ett riksavtal för samtliga truppförbands intendenturverkstäder. Ett dylikt avtals upprättande förutsätter uppenbarligen en central myndighet såsom förhandlande och avtalsslutande part och såsom den, vilken bär ansvaret för avtalets fullföljande. Det torde ej ankomma på styrelsen, som härutinnan icke besitter nödig sakkunskap, att närmare ingå på spørsmålet om ändamålsenligheten av sådana organisativa åtgärder, som kunna vara ägnade att underlätta riksavtalsprincipens införande på området. Men såvitt styrelsen kan finna, borde frågan om enhetliga normer för lönesättningen vid truppförbandens verkstäder kunna upptagas till omprövning med bortseende helt från frågan om avtalsformen. Då ju träffandet av ett kollektivavtal, vare sig lokalavtal eller riksavtal, alltid blir beroende därav, huruvida parterna kunna enas om avtalets innehåll, lärer varje föreskrift att avtal skall slutas på visst sätt bliva meningslös och till sin verkan illusorisk.

För genomförandet av principen om enhetlig lönesättning vid truppförbandens verkstäder torde emellertid gällande förvaltningsorganisation icke lägga

hinder i vägen. Även med fasthållande av självhushållningsprincipen synes, såsom styrelsen framhållit i sitt utlåtande av den 20 september 1921, åsyftat resultat kunna vinnas genom vidtagande av lämpliga anordningar, ägnade att motverka ojämnheterna i avlöningshänseende vid de olika truppförbanden.

NILS BERGSTEN.

Olle Ekblom.

Bilaga 3.

Till Konungen; underdånigt utlåtande över framställning av försvarsverkens civila personalsförbund angående vissa löneförhandlingar.

Genom remiss den 20 sistlidne april har socialstyrelsen blivit anbefalld att avgiva underdånigt utlåtande över en av försvarsverkens civila personalsförbund den 29 januari 1921 gjord underdånig framställning om vidtagande av åtgärder till möjliggörande av gemensamma löneförhandlingar beträffande intendenturverkstäderna vid de olika truppförbanden inom varje särskild arméfördelning. Över nämnda framställning, som något närmare motiveras i en den 26 därpå följande mars av personalförbundet avlåten skrivelse, ha underdåniga utlåtanden avgivits av arméförvaltningens intendentsdepartement den 22 februari 1921 och av chefen för femte arméfördelningen den 13 april 1921, vilka samtliga handlingar jämte avskrifter av vissa andra handlingar rörande ärendet varit bifogade den remitterade framställningen.

Med återställande av den nådiga remissen får styrelsen anföra följande.

Vad först angår det förhållande, som åberopas såsom motiv för den remitterade framställningen, eller olikheten i avlöningsavseende de olika truppförbanden emellan har densamma ej bestritts av de myndigheter, som förut yttrat sig över framställningen. Nu berörda förhållande kan jämväl vitsordas av undertecknad föredragande, som vid fullgörande av ett särskilt uppdrag varit i tillfälle att taga del av lönelistor från olika truppförband.

Beträffande den mot tanken på enhetliga avlöningsbestämmelser gjorda invändningen, att de olika truppförbanden inom en och samma fördelning kunna vara förlagda å orter, tillhörande olika dyrortsgrupper, torde denna invändning ej behöva utgöra något hinder för en enhetlig löne reglering. I likhet med vad som plägar iakttagas vid uppgörande av riks- eller andra geografiskt mer omfattande löneavtal inom den enskilda verksamheten skulle givetvis lönesatserna för olika slag av arbete på visst sätt likformigt anpassas efter den allmänna prisnivån å de olika förlägningsorterna.

Att även en del andra omständigheter, skiljaktiga för olika truppförband, skäligen böra öva inverkan på lönesättningen lär icke kunna bestridas. Styrelsen föreställer sig emellertid, att jämväl dylika omständigheter, i den mån de äro av någon avsevärd betydelse, skulle kunna vinna beaktande vid de åsyftade gemensamma löneförhandlingarna.

Mot kravet på gemensam lönesättning har anförts, att densamma skulle stå i strid med den självhushållningsprincip, som skall gälla för truppförbanden. Med införandet av denna princip har väl emellertid förnämligast åsyftats att väcka intresse för aktsamhet med samt ett klokt och omsorgsfullt utnyttjande av truppförbandets persedlar, under det sättet för lönesatsernas fastställande — vid truppförbandet eller mer centralt — knappast kan anses vara av någon större betydelse för berörda principers förverkligande.

För möjligheten att genomföra gemensamma lönebestämmelser för olika truppförband — åtminstone i sådana fall, när de äro förlagda till samma ort — talar för övrigt det förhållandet, att dylika bestämmelser lära, under viss medverkan från arbetarnas sida, år 1919 utarbetats för fjärde arméfördelningens till Stockholm förlagda truppförband och fortfarande gälla för dessa truppförband.

Såvitt styrelsen har sig bekant, bestämmas f. n. lönerna vid de olika truppförbandens verkstäder fullt självständigt av vederbörande befälhavare. Någon central, löpande kontroll härå förekommer ej, och ej heller lär praktiskt taget någon möjlighet till ändringssökande hos högre myndighet förefinnas. Denna självständighet, som givetvis väl överensstämmer med självhushållningsprincipen, torde onekligen vara ägnad att hos vederbörande befattningshavare främja intresset för truppförbandets ekonomiska angelägenheter, men sannolikt torde även vara, att densamma på sina håll kan leda till mindre tillfredsställande resultat. Sålunda lär, enligt uppgift från personalens sida, arbete mot timpenning förekomma på områden, där en rationell anordning av verksamheten måste anses kräva ackordsarbete. Osannolikt är väl ej heller, att lönesatserna i vissa fall kunna överstiga de normala.

Från ekonomisk synpunkt må slutligen även framhållas, att det synes innebära en svaghet på staten-arbetsgivarens sida att sakna den överblick över löneförhållandena i förevarande avseende, som arbetarsidan förskaffat sig genom sin organisation.

Övergår man så till att betrakta föreliggande fråga från social synpunkt, måste det onekligen förefalla egendomligt, att staten, som ju i alla de ifrågakommande fallen är den egentliga arbetsgivaren, betalar sina arbetare olika arbetslön för samma arbete. Särskilt otillfredsställande ter sig detta förhållande, då man betänker, att de lägre lönerna i åtskilliga fall torde vara att tillskriva bristande organisation eller särskild efterlåtenhet å arbetarnas sida.

I korthet sagt torde socialstyrelsens ståndpunkt i frågan kunna angivas därmed, att styrelsen, som funnit den remitterade framställningen icke sakna fog för sig, anser en gemensam lönesättning, som lämpligen borde omfatta samtliga truppförband, ej blott möjlig utan även ägnad att medföra vissa fördelar i ekonomiskt och socialt avseende. Mot de bestämda avstyrkanden från militärt håll, vilka kommit till uttryck i de remitterade utlåtandena, vill emellertid styrelsen, som givetvis icke kan göra anspråk på någon sakkunskap på det militära förvaltningsområdet, icke påkalla någon förändring av nu gällande sätt för ifrågasvarande avlöningsfrågors avgörande. Däremot skulle styrelsen vilja ifrågasätta, huruvida det ej skulle finnas skäligt att inrätta ett centralt organ, till vilket klagomål rörande lönesättningen skulle kunna hänskjutas. Såsom förebild för ett dylikt organ skulle möjligen kunna tjäna de nämnder, som bestående av representanter för vederbörande styrelse och dess personal jämte en opartisk ordförande, inom kommunikationsverken ha att avgiva yttranden i ärenden rörande arbetstidsbestämmelsernas tillämpning. Ett organ av nu antydda slag, vilket väl jämväl i mer svårösta fall borde kunna få anlitas av truppförbandens chefer, skulle enligt styrelsens mening vara ägnat att motverka åtminstone de mest

framträdande olikheterna i avlöningsavseende och sålunda i viss mån tillgodose det ändamål, som åsyftas med den remitterade framställningen.

I detta ärendes slutliga handläggning hava deltagit tf. generaldirektören Huss, Byråchefen Molin och tf. byråchefen Järte.

Underdånigst

GUNNAR HUSS.

A. MOLIN.